

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ У КОНТЕКСТІ ГЕНЕЗИ ТА ЕВОЛЮЦІЇ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

PUBLIC FINANCES IN THE CONTEXT OF THE GENESIS AND EVOLUTION OF CONCEPTUAL AND CATEGORICAL APPARATUS OF FINANCIAL SCIENCE

Світлана БОЙКО,
кандидат економічних наук,
Білоцерківський інститут
економіки та управління

Svitlana BOYKO,
Ph.D. in Economics,
Bila Tserkva Institute
of Economics and Management

Виклики, що постали перед сучасною фінансовою наукою, пов'язані з необхідністю обґрунтування напрямів та перспектив реформування фінансової системи держави й забезпечення її стабільності, проте не варто оминати увагою і необхідність підвищення методологічного її рівня. Фінансова наука в Україні активно розвивалася з XIX ст., сформувавши потужний фундамент у вигляді перших підручників з теорії фінансів, прогресивних ідей учених-фінансистів щодо фінансової політики загалом та окремих її аспектів, наукових шкіл, окремі з яких отримали світове визнання. Сучасна фінансова наука почала своє становлення з отриманням Україною незалежності та після досить тривалого радянського періоду. Був утрачений поступ фінансової методології та основних ідей, напрямів, концепцій з революційною фінансовою наукою, яка ще досі залишається недостатньо вивченою. Категоріально-понятійний апарат фінансової науки є яскравим тому прикладом, коли окремі категорії були вилученими з наукового обігу, а їхнє повернення не відбулося й нині, хоча саме це стало вимогою часу.

Публічні фінанси були предметом дослідження українських учених-фінансистів XIX – початку XX ст., завдяки яким відбулося становлення й розвиток фінансової науки. Сутність та склад публічних фінансів, їх відмінність від приватних фінансів обґрунтовані у працях М.Алексєєнка, К.Воблого, С.Іловайського, І.Патлаєвського. Особливо слід виділити працю Г.Тіктіна «Нариси з загальної теорії публічних фінансів» (1926) [1], яка за рівнем фундаментальності дослідження не має аналогів навіть у сучасній фінансовій думці. Дослідження публічних фінансів у сучасних умовах здійснюються переважно у правовому аспекті (праці А.Нечай, О.Головенка, А.Дегтяр, С.Ніщимної) та майже невелиються в економіко-фінансовому, за винятком праць В.Андрущенко, Л.Гладченко, О.Длугопольського, М.Карліна, В.Тропіної, В.Федосова.

Метою роботи є теоретичний аналіз особливостей та суперечностей трактування категорії «публічні фінанси» в контексті генези та еволюції понятійно-категоріального апарату української фінансової науки.

По-перше, визначимо основну гіпотезу нашого дослідження щодо генези понятійно-категоріального апарату української фінансової науки та наявності категорії «публічні фінанси» у другій половині XIX – початку XX ст., її зникнення у XX ст.

та необхідності ренесансу на сучасному етапі розвитку фінансів та фінансової науки у світлі викликів розвитку фінансової системи держави, фінансової глобалістики, доцільності гармонізації та уніфікації категоріального апарату фінансів.

Історичний підхід до дослідження робить необхідним ретроспективний аналіз наукових поглядів учених та перших наукових досліджень, що продукувалися вітчизняними вченими-економістами, фінансистами ще у другій половині XIX ст., в яких закладено основи теорії фінансів. Згідно з дослідженням Г.Тіктіна для розуміння сутності публічних фінансів необхідно дослідити категорію «фінанси», оскільки «у різні історичні епохи переважало те або інше значення цього терміна на мові буденного та політичного життя та літератури» [1, с. 1].

Німецький учений-економіст, фінансист Фр.Нейманн (Fr.Neumann) зауважує, що латинське слово *finire* перетворилося в *finare*, а потім – у *finatio*, *financia*, *finance*. Суто морфологічні та філологічні зміни відбувалися разом зі змінами значення сутності основної категорії фінансової науки та похідних від неї. Учений вказує на чотири «нашарування» змісту фінансів, що відбулися до початку XX ст.:

I. Спочатку цей термін вживається переважно для позначення грошових платежів, частково й інших майнових задовольств, а також самого предмета платежу або задоволення.

II. Друге значення з'являється в XII-XIV ст.: термін «фінанси» набуває значення чогось лихого: хитрощів, обману, підлості, експлуатації, лихварства. Лише з XIII ст. це значення зникає.

III. Третє значення з'явилося ще в XII ст. і тримається донині: під фінансами розуміють державні доходи і видатки, державне господарство.

IV. Нарешті, останнім часом – і це четверте значення – під фінансами розуміють доходи і видатки, господарство не тільки власне держави, а й усіх інших «публічних» («політичних», «примусових») союзів (місцевих, внутрішньогосподарських і міждержавних) [2, с. 472-506].

В українській фінансовій думці відсутні фундаментальні праці з'ясування сутності фінансів з використанням історико-генетичного, морфолого-філологічного підходу, за винятком коротких зауважень, які, в свою чергу, суттєво відрізнялися за змістом та не відповідали критеріям комплексності, системності. За результатами опрацювання наукових та навчальних

У статті проведено теоретичний аналіз особливостей та суперечностей трактування категорії «публічні фінанси» в контексті генези та еволюції понятійно-категоріального апарату фінансової науки.

Виокремлено три періоди еволюції понятійно-категоріального апарату фінансової науки відповідно до закономірності та особливостей її розвитку в Україні: наявність та поширеність категорії «публічні фінанси» у другій половині XIX – початку XX ст.; зникнення у XX ст. внаслідок ідеологізації фінансів відповідно до положень марксистсько-ленінського вчення та необхідність ренесансу на сучасному етапі розвитку фінансів і фінансової науки.

Побудовано теоретичну конструкцію публічних фінансів, елементами якої визначено публічний інтерес, публічні потреби, публічні блага, публічні доходи, публічні видатки, публічний кредит.

In the article the theoretical analysis of the peculiarities and contradictions of interpretation of the “public finances” category in the context of the genesis and evolution of conceptual and categorical apparatus of financial sciences is conducted.

It is identified three stages of evolution of the conceptual and categorical apparatus of financial science according to the laws and peculiarities of its development in Ukraine: the presence and prevalence of the «public finances» category in the second half of XIX to the beginning XX century; its disappearance in XX century as a result of ideologization of finances according to Marx and Lenin's doctrine and the need of renaissance at the present stage of the financial development and the financial science.

The theoretical structure of public finances the elements of which are public interest, public needs, public welfare, public revenues, public expenditures and public credit is elaborated.

праць з фінансів різних часових періодів, починаючи з другої половини XIX ст., можемо стверджувати:

1. Частина вчених не визначає походження категорії «фінанси» та унікає будь-яких історичних дослідження понятійно-категоріального апарату фінансової науки: у радянський період, оскільки було втрачено поступ фінансових учень [3], нині – В.Опарін [4], О.Стойко, Д.Дема [5], авторський колектив підручника «Теорія фінансів» за редакцією В.Федосова [6].

2. Частина вчених обмежується лише одним із часових періодів або одним з аспектів, нівелюючи інші: М.Соболев [7], В.Кудряшов [8].

3. Частина вчених наводить кілька з відомих гіпотез щодо походження категорії «фінанси», проте вони не систематизовані ні змістовно, ні хронологічно: у дореволюційний період – С.Вітте [9], С.Іловайський [10], І.Патлаєвський [11], І.Тарасов [12], на сучасному етапі розвитку – О.Василик [12], М.Гридіна, В.Захожай, Л.Осіпчук [14], О.Романенко, С.Огородник, М.Зязюн, А.Славкова [15]. В одному з перших підручників фінансів, автором якого був І.Тарасов, не було визначено чіткої позиції ученого щодо походження категорії: слово «фінанси» походить чи від *finare*, *finiri* (укладати рахунок), чи від середньовікового *finatio* або *finantia* (пеня, штраф, грошово-боргове зобов'язання), чи від саксонського *fine* (податок або пеня англійською), чи від французького прикметника *fin*, чи нарешті від *finis*, що означає грошовий штраф [12, С. 50].

4. Спроби побудувати чітку та логічну, хронологічну модель походження категорії «фінанси» знаходимо в працях І.Янжул та І.Кулішера. І.Янжул у своїй відомій праці «Основні засади фінансової науки. Вчення про державні доходи» (1898) вказує на походження від латинського терміну *finatio*, *financia*, *financia rescuiparia*, який використовували в XIII і XIV ст. в сенсі обов'язкової сплати грошей, а потім взагалі грошової суми. Можливо, внаслідок близькості звуків зі словами «fein» (хитрий) і «erfinderisch» (від *finden* – винахідливий) або тому, що самі *finationes* в той час з'єднувалися з різного роду утисками, «фінанси» у Німеччині в XVI і XVII ст. мали погане значення, містили в собі елемент лукавства [16, С. 44]. Так, Schotelius фінанси пояснює виразами: шкуродерство, здирство, а Себастьян Брант – віроломство, ненависть, заздрість. У Франції вже з XVI ст. це слово вживається майже в тому ж значенні, що і в даний час (Фруманто (Froumanteau) в 1851 році видав книгу під заголовком «Le secret des finances de France»), в сенсі всієї сукупності державного майна та стану урядового господарства. Загальне вживання французької мови з часу Людовика XIV абсолютно витіснило німецький, негативний сенс слова, і на сьогодні під фінансами, в технічному значенні слова, розуміють виключно сукупність матеріальних засобів, необхідних для задоволення потреб держав.

У середні віки «фінанси» (*les finances*, *finance*, *flanze*) мали набагато безневинніший зміст, який вони отримали від свого прабатька – слова «*finis*», тобто кінець або закінчення. На думку І.Кулішера, саме даний аспект є основоположним. «Розуміння «*finis*» у контексті терміну сплати, що одержало значення платежу взагалі, тоді як правильніше, мабуть, інше тлумачення – в контексті закінчення (*fine*, *finare*) – вирішення справи, особливо за участю судді, угоди, остаточної постанови. ... на підтвердження цього, щоб не виникало в майбутньому сумнівів і заперечень, видавався документ, то воно означало і самий документ (*fine*), судову грамоту, згідно якої припинялися суперечки. «*Faire fin* або *finem facege*»: помиритися, прийти до угоди, але потім *ad finandum cogere* – змусити платити, *finis* – обов'язковий, примусовий платіж, взагалі, сплата, вироблений розрахунок, грошова сума – «*payer finance*» [17, с. 7].

Цікаві історичні аспекти основної категорії фінансової науки наводить у своєму дослідженні І.Кулішер. Вчений вказує, що до XVIII ст. фінанси асоціювали виключно з обманними, хитрими та недоброчесними діями. «У цьому немає нічого дивного, якщо мати на увазі, що володарі та уряди того часу (XVI – початок XVIII ст. – С. Б.) дивилися на кошти, які потом і кров'ю заробляв народ і які він ніс у казну, як на свою власність, не зупиняючись ні перед марнотратством, вони не гребували періодичних банкрутств, щоб звільнитися від легковажно і злочинно накоплених боргів» [17, с. 6]. Фінансистами у середньовічній Франції називали кредиторів держави. Тобто заможних осіб, згодних кредитувати державу в разі дефіциту коштів, проте вони отримували від держави позичені кошти, вимагали пенсій, преференцій, подарунків, державних посад тощо. У XVI-XVII ст. утверджується

переконання про обман та насилля як невід'ємні складові фінансових відносин: «фінанси» виражають собою або обплутування боржника позичковими операціями, або карбування неповноцінної, «фальшивої» монети – всі операції володарів, державних діячів, купців і банкірів, головні способи добування коштів для держави в ті часи [17, с. 7]. Лише створення у Франції у 1795 році міністерства фінансів призвело до впорядкування державних доходів та видатків, введення публічності у фінанси.

У науковий обіг у Російській імперії, до складу якої входила і Україна, термін «фінанси» запровадив виходець з України, перший професор права Московського університету, учень А.Сміта С.Десницький. У його праці «Уявлення про запровадження законодавчої, судової та каральної влади в Російській імперії» (1768) вперше в українській та російській економічній літературі визначено сутність категорії «фінанси»: «Фінанси містять у собі зміст широкий: вони передбачають надання державі надільних та задовільних відповідно до її потреб доходів. Мова йде не тільки про доходи. С.Десницький щодо цього чітко робить застереження, поділяючи фінанси на дві частини: «1) на витрати держави, 2) на доходи її» [18]. Із заснуванням Міністерства фінансів у Російській імперії у 1802 році термін «фінанси» назажди входить у практичний та науковий обіг.

Отже, публічні фінанси як категорія фінансової науки з'являється у науковому та практичному обігу у XVIII-XIX ст. внаслідок еволюції змісту фінансів від грошового платежу до коштів, що перебувають у розпорядженні держави та інших публічних союзів (рис. 1).

Повертаючись до четвертого «нашарування» змісту фінансів та утвердження в науковому обігу категорії «публічні фінанси», визначимо їх сутність:

1) публічні фінанси як сукупність коштів, що надходять у розпорядження держави та інших публічних союзів для витрачання їх на потреби населення;

2) економічні відносини, що виникають між публічними союзами та населенням, комерційними установами з приводу формування й використання коштів для задоволення публічних потреб;

3) наука, що вивчає специфічну сферу діяльності держави та інших публічних союзів щодо формування коштів з наступним витрачанням їх для задоволення потреб населення. Професор С.Іловайський у «Підручнику фінансового права» зазначає: наука про фінанси повинна займатися дослідженням публічних доходів та витрат і формуванням висновків щодо основних законів публічного господарства [10, с. 6].

Ключовими особливостями публічних фінансів у контексті визначення відмінності між публічним фінансовим та приватним господарством є такі: відсутність часових меж існування, підпорядковується публічним інтересам, пріоритетність видатків над доходами, складність, примусовість участі у публічних фінансових відносинах усіх членів суспільства, плановість, залежність від приватного господарства та ступеня його розвитку тощо.

У рамках нашого дослідження логічним є звернення до тлумачних словників та енциклопедій щодо трактування змісту поняття «публічний» та похідних від нього:

□ який відбувається в присутності публіки, людей; прилюдний («Словник української мови: в 11 томах» [19, с. 383]);

□ це державна (або публічна) влада для розв'язання певної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем (Леслі Пал [20, с. 22]);

□ який відбувається у присутності публіки, людей; прилюдний, привселюдний, гласний, відкритий; призначений для широкого відвідування, користування; громадський, загальний, загальнодоступний («Словник іншомовних слів» [21]);

□ відкритий, гласний; суспільний («Словник іншомовних слів» за редакцією О.Мельничука [22]).

Так, в одному з найавторитетніших словників у галузі права «Юридичному словнику Блека» [23] поняття «публічний» трактується таким чином:

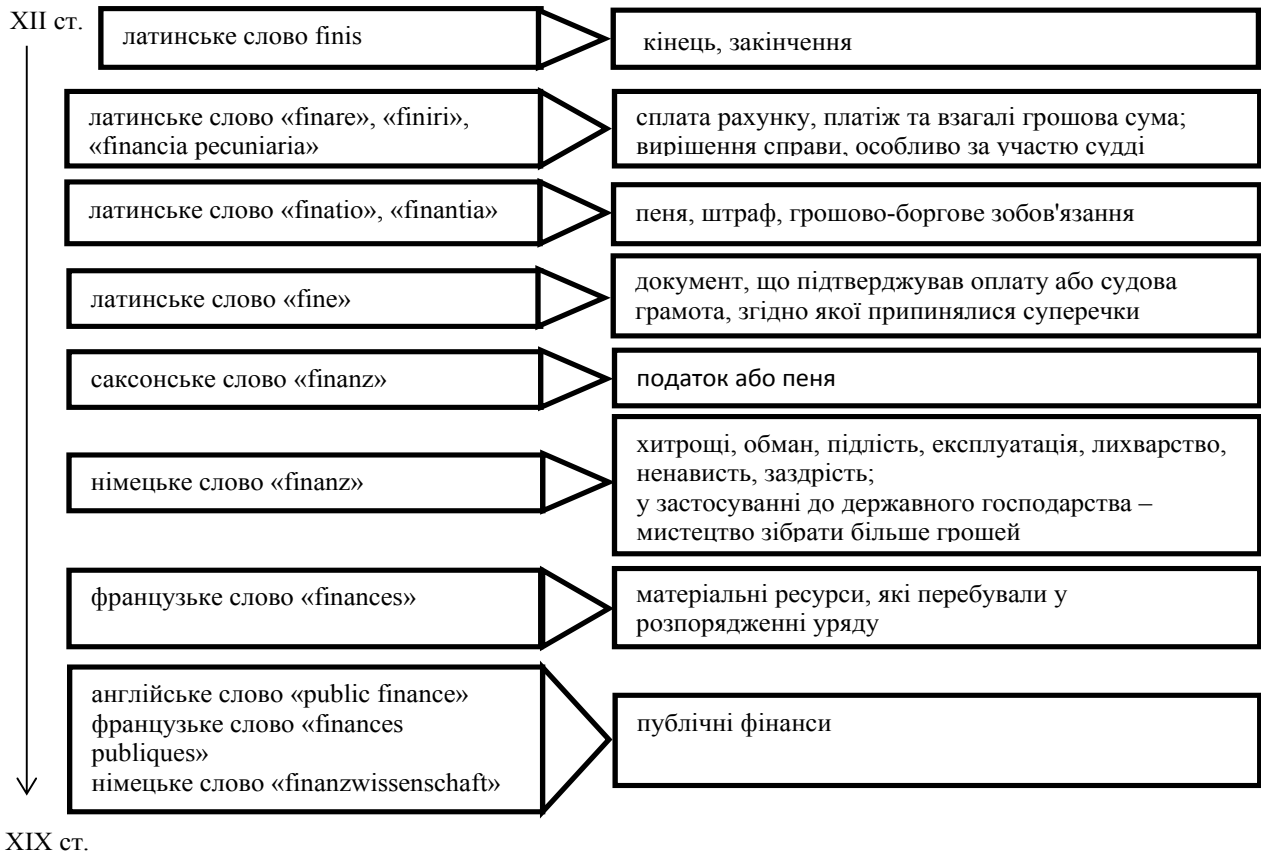
□ такий, що належить державі, нації, комуні (територіальному об'єднанню громадян);

□ такий, що належить, використовується або впливає на життя та діяльність усього людства взагалі, певної нації, певної держави, комуні або великого об'єднання людей (але не класу);

□ дозволений до спільного використання;

□ такий, що не належить до жодної певної окремої особи або певного конкретного класу (осіб)».

Рис. 1. Ретроспектива категорії «фінанси» та похідних від неї

Джерело: авторська розробка.

Вважаємо, що трактування, наведені у словниках та енциклопедіях, не можна вважати вичерпними, тоді як «Юридичний словник Блека» містить трактування, що відповідає змісту досліджуваного поняття та доцільності його застосування до фінансового господарства. Поширення поняття «публічний» відбувалося в різних сферах життя суспільства, у першу чергу це стосувалося юридичної та фінансової діяльності, відповідно юридичної та фінансової науки. Підтвердження цьому є у працях європейських та вітчизняних учених. У хрестоматії «Фінансова думка України» [24; 25] за редакцією професора В.Федосова знаходимо поняття «публічні фінанси» (у працях М.Алексєєнка, Г.Тіктіна, М.Мітіліно), «публічні союзи» (М.Яснопольського, К.Воблого), «публічні потреби» (М.Яснопольського, Г.Тіктіна), «публічні видатки» та «публічні доходи» (С.Іловайського), «публічний кредит» (В.Твердохлебова), «публічні фонди» М.Бунге, М.Алексєєнка), і це за умови, що у виданні зібрані лише окремі праці вітчизняних учених-фінансистів.

На рис. 2 наведено теоретичну конструкцію публічних фінансів XIX ст., тобто періоду, коли в практичній діяльності та науковому обігу вживається категорії «публічні фінанси» та «фінанси», які мали однакові значення й були пов'язані з формування публічних доходів, здійснення публічних видатків з метою задоволення публічних потреб населення держави загалом чи окремих її частин.

Формування публічних інтересів, публічних потреб та продукування публічних благ мали визначальний вплив не лише на становлення інститутів публічної влади, а й на еволюцію фінансових відносин у суспільстві, понятійно-категоріального апарату фінансової науки. Професор Київського комерційного інституту М.Мітіліно вказував, що «фінансовою зветься наука, що вивчає господарство публічних (політичних) об'єднань» [26, с. 9], до яких відносив власне державу, а також департаменти, земства, міста, комуни, общини та інші публічні союзи. Задоволення загальних публічних потреб належало до обов'язків держави, потреб окремої громади – місцевих союзів. Акцентуємо увагу на неправильності формулювання та усвідомлення сутності публічних фінансів, коли вчені вказують про задоволення потреб держави. Вихідним елементом у конструкції публічних фінансів є публічні

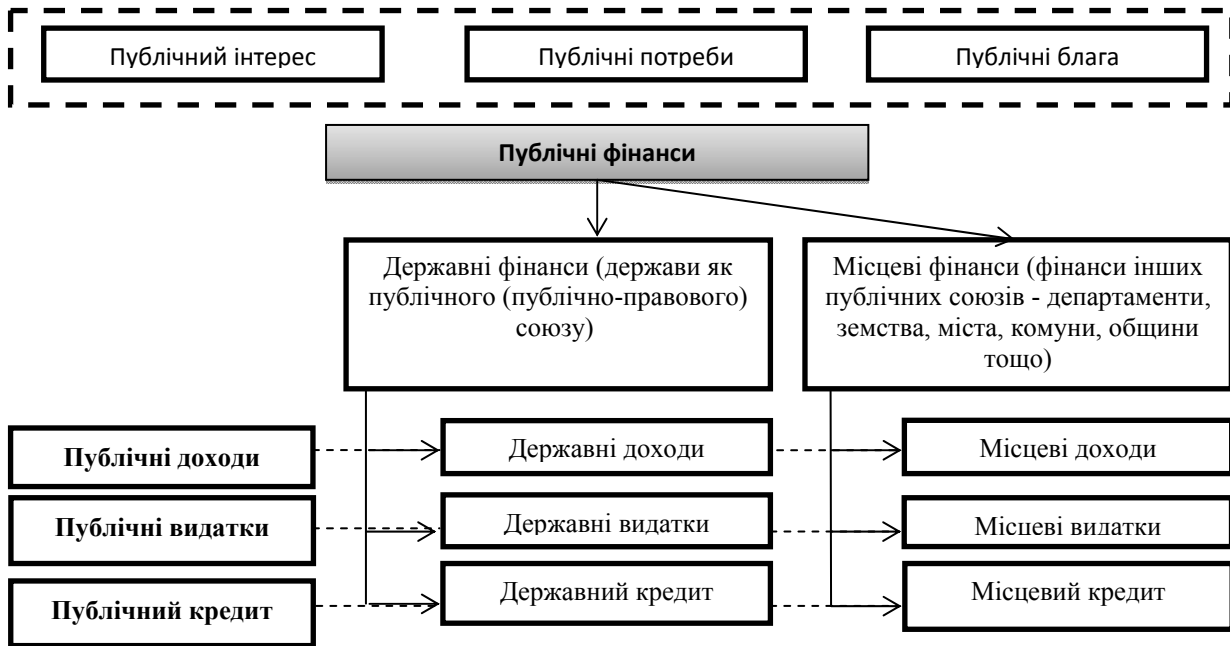
потреби населення, «до яких належали забезпечення правопорядку, охорона зовнішніх кордонів держави, духовних та фізичний розвиток населення, сприяння розвитку промисловості та сільського господарства» [27, с. 227]. Публічні потреби не можна вважати сталими, вони змінюються відповідно до соціально-економічного розвитку суспільства.

Задоволення публічних потреб передбачає формування фонду грошових коштів, за допомогою яких будуть ці потреби фінансуватися – доходи держави та інших публічних союзів. Основним джерелом формування публічних доходів були податки, які називали публічними зборами. М.Мітіліно одним з перших у трактуванні податків вказав на справляння податків не лише з метою задоволення потреб суспільних або загальнодержавних, а й задоволення потреб місцевих громад [26, с. 63].

Утвердження радянської влади, ідеологізація фінансової науки відповідно до положень марксистсько-ленінського вчення призвели до зміни категоріального апарату та вилучення категорії «публічні фінанси» з наукового обігу. Наступним чином характеризує даний процес сучасний науковець В.Тропіна: «Після Жовтневої революції та проведення націоналізації власності все «публічне» фактично стало отожднюватися з «державним», унаслідок чого термін «державне» повністю замінив термін «публічне». Термін public finance перекладали як «державні фінанси» задля відповідності термінології, що використовувалася в радянський період історії нашої держави в економічній та юридичній літературі, а також у нормативно-правових документах» [28, с. 30]. Погоджуючись із даним положенням, вкажемо на невідповідність термінології радянської та світової, викривлення змісту й сутності категорії фінансової науки під час перекладів, які, в свою чергу, були поодиноким явищем. Так, у 1978 році було здійснено переклад відомої праці французького вченого юриста, фінансиста П.Годме «Finances publiques, politique financière, budget et trésor» під назвою «Фінансове право» [29], коли дослівним був переклад «Публічні фінанси, фінансова політика, бюджет і казначейство».

Наукова література радянського періоду була наповнена поняттями «фінанси соціалістичної держави», «фінанси капіталістичних держав», «фінансова система», «фінанси соціалістичних підприємств», «фінанси

Рис. 2. Теоретична конструкція публічних фінансів XIX – початку XX ст.

Джерело: авторська розробка.

колгоспів», «фінансове планування», «фінансовий контроль» тощо. Під фінансами вже розуміли не доходи й видатки публічних союзів, а «сукупність економічних відносин, пов'язаних з процесом планомірного утворення, розподілу (перерозподілу) і використання сукупного суспільного продукту і національного доходу для розширеного соціалістичного відтворення і задоволення інших суспільних потреб» [3, с. 53].

На сучасному етапі розвитку фінансової науки категорію «фінанси» однаково застосовують як для міжнародних відносин, державного сектору, так і для суб'єктів господарювання, домогосподарств та окремих осіб. Сучасний понятійно-категоріальний апарат фінансової науки доповнився такими поняттями, як корпоративні фінанси, фінансовий менеджмент, фінансовий контролінг, фінансовий інжиніринг, фінансовий моніторинг, фінансовий коефіцієнт, фінансовий цикл, фінансова безпека, фінансова глобалізація, фінансова криза, фінансове посередництво, фінансова децентралізація тощо.

Актуальною проблемою, на нашу думку, є ренесанс категорії «публічні фінанси», тобто повернення до наукового та практичного обігу. Спроби започаткування наукової дискусії були зроблені лише останніми роками, хоча лібералізація наукової сфери відбулася з набуттям Україною незалежності. Колектив учених на чолі з Л.Вороновою наполягають на необхідності заміни категорій «державний інтерес», «державні витрати», «державні фонди» на більш широкі категорії «публічний інтерес», «публічні витрати», «публічні фонди» [30, с. 45].

А.Хмельков пропонує власне визначення публічних фінансів: «Це сукупність грошових коштів суспільного сектору, що беруть участь в розподільчо-контрольних відносинах під час формування та використання державою фондів грошових коштів» [31, с. 88].

З правової точки зору трактує сутність публічних фінансів А.Нечай: «Під публічними фінансами слід потрібно розуміти суспільні правовідносини, які пов'язані із задоволенням усіх видів публічного інтересу і виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів» [32, с. 22].

В.Тропіна наводить власне визначення публічних фінансів, які називає також централізованими. Публічні (централізовані) фінанси – це система формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, призначених для забезпечення діяльності державних і муніципальних (місцевих) органів влади. На нашу думку, трактування В.Тропіної не повністю відповідає змісту публічних фінансів, адже не забезпечення діяльності державних і муніципальних (місцевих) органів влади є основним їх призначенням, а задоволення публічного інтересу, публічних потреб. Представник Ні-

мецької історичної школи, який мала найбільший вплив на формування фінансової думки в Україні, Ф.Нітті писав: «Держава не має своїх особливих цілей, оскільки вона є не що інше, як вираження бажань людей, або, краще сказати, вона є результат історичної необхідності і різних соціальних умов» [33, с. 18].

ВИСНОВКИ

З XIX ст. в практичній діяльності та науковому обігу вживається категорія «публічні фінанси» та «фінанси», які мають однакові значення й пов'язані з організацією формування публічних доходів, здійснення публічних видатків з метою задоволення публічних потреб населення держави загалом чи окремих її частин. З утвердженням радянської влади категорія «публічні фінанси» була вилучена з наукового обігу, навчальних підручників та посібників, натомість поширення набула категорія «державні фінанси».

Історична спадкоємність, іноземний досвід та єдині світові підходи дозволяють стверджувати про доцільність удосконалення понятійно-термінологічного апарату фінансової науки. Вважаємо, що понятійно-термінологічний апарат української фінансової науки доцільно доповнити такими категоріями, як «публічні фінанси», «урядові фінанси», «муніципальні (місцеві) фінанси». Сутність публічних фінансів суттєво не відрізнятиметься від сформованої ще у XIX ст.: по-перше, за економічною сутністю – грошові відносини, пов'язані з розподілом та перерозподілом частини вартості національного продукту для фінансового забезпечення публічних потреб населення; по-друге, за змістом – сукупність грошових фондів, які створені урядом та органами місцевого самоврядування і призначені для фінансування покладених на них функцій.

Purpose. *The theoretical analysis of the characteristics and contradictions of the «public finance» category interpretation in the context of the genesis and evolution of the conceptual and category apparatus of financial science.*

Methodology. *We used the following methods: historical and genetic, structural and functional, benchmarking, synthesis and scientific abstraction. The historical and genetic method was used as the basis of the research and it was implemented through the determination of genesis and evolution of the conceptual foundations of financial science according to the scientific research of XIX - XXI century.*

Results. *We explored the genesis of the category «finance» through a combination of morphological, historical and philological approaches. We found that the category of «public finance» is derived from the category «finance» and it is used in different aspects such as: 1) the formation*

of the state revenues and expenditures; 2) the funds of money - public revenues, public expenditures, public credits an unusual source of public revenues. We have identified three stages of evolution of the conceptual and category apparatus of financial science according to the laws and peculiarities of its development in Ukraine. The presence and prevalence of the «public finance» category in the second half of XIX to the beginning XX century; its disappearance in XX century as a result of ideologizing of finances according to Marx and Lenin's doctrine and the need of renaissance at the present stage of the financial development and the financial science.

Originality. For the first time, we made a comprehensive study of the category «Public Finance» defining of the genesis of this concept in the context of the financial science achievements in the middle of the XIX to the beginning of XXI century. We have built a theoretical structure of public finances, which defined the elements of public interest, public need, public welfare, public revenues, public expenditures, public credit.

The practical value. The results of the work clarify the conceptual approaches to the study of the formation and the development of the category apparatus of financial science / they also promote the activation of the scientific community to the need of harmonization and unification of the category of «public finance», provide the formation of a theoretical base for the developing of effective scientific and reasonable financial policy.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тиктин Г. И. Очерки по общей теории публичных финансов. Предмет и основоположения финансовой науки (I-III). Книга 1. Опыт построения теоретической финансовой науки на публично-экономической основе / Г. И. Тиктин // Отдельный оттиск «Журнала научно-исследовательских кафедр в Одессе». – 1926. – Том II, № 2. – 108с.
2. Neumann F. J. Finanz und Finanzwissenschaft, in: Zs. f. ges. Staatsw., Jg. 64, 1908.
3. Фінанси і кредит СРСР / [М. І. Савлюк, М. Т. Берков, С. Я. Огородник та ін.]. – Л.: Вища шк. Вид-во при Львів. ун-ті, 1974. – 336 с.
4. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
5. Стойко О. Я. Фінанси: навч. посіб. / О. Я. Стойко, Д. І. Дема. – К.: Алерта, 2014. – 432 с.
6. Теорія фінансів: підручник / за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: ЦУЛ, 2010. – 576 с.
7. Соболев М. Н. Очерки финансовой науки: (Общедоступные беседы) / М. Н. Соболев. – Харьков: Пролетарий, 1925. – 186, [1] с.
8. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
9. Витте С. Ю. Конспект лекцій о народном и государственном хозяйстве, чит. его имп. высочеству великому князю Михаилу Александровичу в 1900-1902 гг. / С. Ю. Витте. – СПб., 1912. – XV + 568 с.
10. Иловайский С. И. Учебник финансового права / С. И. Иловайский. – Одесса: Типография Соколовского, 1904. – 383 с.
11. Патлаевский И. Курс науки финансового права / И. Патлаевский. – Одесса: Тип. «Одес. вестн.», – 1885. – 279 с.
12. Тарасов И. Т. Очерк науки финансового права: конспект лекцій / И. Т. Тарасов. – [2-е изд.]. – Ярославль: Типо-Литография Г. Фальк, 1889. – Вып. 1: Введение, 1889. – 211 с.
13. Василік О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василік. – К.: НІОС, 2000. – 416 с.
14. Фінанси (теоретичні основи): підручник / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осипчук та ін.; під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчної, В. Б. Захожая. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: МАУП, 2004. – 312 с.
15. Фінанси: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. – 2-ге вид., перероб. і доп. / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.
16. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки: учение о государственных доходах / И. И. Янжул – М.: Статут, 2002. – 555 с.
17. Кулишер И. М. Очерки финансовой науки. Выпуск первый / И. М. Кулишер. – Пг.: Наука и Школа, 1919. – 252 с.
18. Десницкий С. Е. Представление о учреждении законодательной, судительной и наказательной власти в Российской Империи, 1767 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://az.lib.ru/d/desnickij_s_e/text_1767_predstavlenie.shtml.
19. Словник української мови: в 11 томах / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Том 8, 1977. – 831 с.
20. Пал Леслі А. Аналіз державної політики / Леслі А. Пал; пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 1999. – 442 с.
21. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/36/53407/246777.html>.
22. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/42/53407/288803.html>.
23. Black's Law Dictionary with pronunciations: definitions of the terms and phrases of American and English jurisprudence, ancient and modern. Centennial Edition (1891-1991). – West Publishing Co., 1991. – 1136 p.
24. Фінансова думка України. В 3-х томах. / Юрій С. І., Львовчін С. В., Федосов В. М., Юхименко П. І. – К.: Кондор, Т.: Економічна думка. – Том 3. Частина 1. Хрестоматія. – 2010. – 471 с.
25. Фінансова думка України. В 3-х томах. / Юрій С. І., Львовчін С. В., Федосов В. М., Юхименко П. І. – К.: Кондор, Т.: Економічна думка. – Том 3. Частина 1. Хрестоматія. – 2010. – Том 3. Частина 2. Хрестоматія. – 2010. – 734 с.
26. Мітіліно М. І. Елементи фінансової науки. / М. І. Мітіліно – К.: Державне видавництво України. – 1926. – 196 с.
27. Воблий К. Г. Начальный курс политической экономии. История, теория, финансы / К. Г. Воблий. – К., 1918. – 252 с.

28. Тропіна В. Б. До питання про публічні фінанси / В. Б. Тропіна // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 28-34.
29. Годме П. М. Финансовое право / П. М. Годме; перевод и вступ. статья П. О. Халфиной. – Москва: Прогресс, 1978. – 428 с.
30. Очерки финансово-правовой науки современности: монография / под общ. ред.: Л. К. Вороновой и Н. И. Химичевой. – Х.; М.: Право, 2011. – 592 с.
31. Хмельков А. В. Институциональная инфраструктура обеспечения стабильности публичных финансов: к постановке проблемы / А. В. Хмельков // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Економічна. – 2014. – № 1118, вип. 88. – С. 84-90.
32. Нечай А. А. Правові проблеми регулювання публічних витратів у державі: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / А. А. Нечай; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 40 с.
33. Нитти Ф. Основные начала финансовой науки: Перевод с итальянского / Ф. Нитти; вступ. ст. А. И. Чулрова; подред. и сдоп. А. Свирищевского. – М.: Изд. М. и С. Сабашниковых, 1904. – 656 с.

REFERENCES

1. Tiktin G.I. Ocherki po obshhej teorii publicnyh finansov. Predmet i osnovopolozhenija finansovoj nauki [Outline of the general theory of public finance. Subject and Basic principle of financial science]. Otdel'nyj otdisk "Zhurnal nauchno-issledovatel'skikh kafedr v Odesse", 1926, Tom II, no. 2, 108 p. [in Russian].
2. Neumann F.J. Finanz und Finanzwissenschaft [Finance and Public Finance]. 1998. [in German].
3. Savluk M.I., Ohorodnyk S.Ya. Finansy i kredyt SRSR [Finance and Credit of USSR]. Lviv, Vyscha shk., Vyd-vo pry Lviv. un-ti, 1974, 336 p. [in Ukrainian].
4. Oparin V.M. Finansy (Zahal'na teoriya): navch. posib. [Finance (General Theory): teach. guidance]. Kyiv, KNEU, 2002, 240 p. [in Ukrainian].
5. Stoyko O.Ya., Dema D.I. Finansy: navch. posib. [Finance: teach. guidance]. Kyiv, Alerta, 2014, 432 p. [in Ukrainian].
6. Fedosov V.M., Yuriya S.I. Teoriya finansiv: pidruchnyk [Finance theory: textbook]. Kyiv, TSUL, 2010, 576 p. [in Ukrainian].
7. Sobolev M.N. Ocherki finansovoy nauki [Outline of fiscal science]. Har'kov, Proletarij, 1925, 186 [1] p. [in Russian].
8. Kudryashov V.P. Kurs finansiv: navch. posib. [Finance course: teach. guidance]. Kyiv, Znan-nya, 2008, 431 p. [in Ukrainian].
9. Vitte S.Ju. Konspekt lekcij o narodnom i gosudarstvennom hozjajstve [Lectures on the national and state economy]. Saint Petersburg, 1912, 568 p. [in Russian].
10. Ilovajskij S.I. Uchebnik finansovogo prava [Textbook of financial law]. Odessa, Tipografija Sokolovskogo, 1904, 383 p. [in Russian].
11. Patlaevskij I. Kurs nauki finansovogo prava [The course of science of financial law]. Odessa, 1885, 279 p. [in Russian].
12. Tarasov I.T. Ocherk nauki finansovogo prava: konspekt lekcij [Outline of science of financial law: lecture notes]. Jaroslavl', Tipo-Litografija G. Fal'k, 1889, no. 1, Vvedenie, 1889, 211 p. [in Russian].
13. Vasylyk O.D. Teoriya finansiv: pidruchnyk [Finance theory: textbook]. Kyiv, NIOS, 2000, 416 p. [in Ukrainian].
14. Hridchina M.V., Zakhozhay V.B., Osipchuk L.L. Finansy (teoretychni osnovy): pidruchnyk [Finance (theoretical basis): textbook]. Kyiv, MAUP, 2004, 312 p. [in Ukrainian].
15. Romanenko O.R., Ohorodnyk S.Ya., Zyzun M.S., Slavkova A.A. Finansy: navch.-metod. posib. [Finance: teaching guidance]. Kyiv, KNEU, 2003, 387 p. [in Ukrainian].
16. Janzhul I.I. Osnovnye nachala finansovoy nauki: uchenie o gosudarstvennyh dohodah [Basic principles of fiscal science: the doctrine of state revenues]. Moscow, Statut, 2002, 555 p. [in Russian].
17. Kulischer I.M. Ocherki finansovoy nauki [Outline of financial science]. Nauka i Shkola, 1919, 252 p. [in Russian].
18. Desnickij S.E. Predstavlenie o uchrezhdenii zakonodatel'noj, suditel'noj i nakazatel'noj vlasti v Rossijskoj Imperii, 1767 g. [Notion of establishing legislative, judicial and punitive power in the Russian Empire in 1767]. Available at: http://az.lib.ru/d/desnickij_s_e/text_1767_predstavlenie.shtml [in Russian].
19. Slovnyk ukrajyns'kyoi movy: v 11 tomakh [Dictionary of Ukrainian language: in 11 volumes]. AN URSR, Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida, Kyiv, Naukova dumka, 1970-1980, vol. 8, 1977, 831 p. [in Ukrainian].
20. Pal Lesli A. Analiz derzhavnoyi polityky [Public policy analysis]. Kyiv, Osnova, 1999, 442 p. [in Ukrainian].
21. Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]. Available at: <http://slovopedia.org.ua/36/53407/246777.html> [in Ukrainian].
22. Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]. Available at: <http://slovopedia.org.ua/42/53407/288803.html> [in Ukrainian].
23. Black's Law Dictionary with pronunciations: definitions of the terms and phrases of American and English jurisprudence, ancient and modern. Centennial Edition (1891-1991), West Publishing Co., 1991, 1136 p.
24. Yuriy S.I., L'ovochkin S.V., Fedosov V.M., Yukhymenko P.I. Finansova dumka Ukrainy [Financial thought of Ukraine]. Kyiv, Kondor, T., Ekonomichna dumka, vol. 3, Chastyna 1. Khrestomatiya, 2010, 471 p. [in Ukrainian].
25. Yuriy S.I., L'ovochkin S.V., Fedosov V.M., Yukhymenko P.I. Finansova dumka Ukrainy [Financial thought of Ukraine]. Kyiv, Kondor, T., Ekonomichna dumka, vol. 3, Chastyna 1. Khrestomatiya, 2010, 734 p. [in Ukrainian].
26. Mitilino M.I. Elementy finansovoy nauki [Elements of financial science]. Kyiv, Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 1926, 196 p. [in Ukrainian].
27. Voblyy K.H. Nachal'nyi kurs politicheskoi ekonomii. Istoriya, teoriya, finansy [The initial course of political economy. History, theory, finance]. Kyiv, 1918, 252 p. [in Russian].
28. Tropina V.B. Do pytannya pro publichni finansy [On the public finance]. Finansy Ukrainy, 2009, no. 12, pp. 28-34 [in Ukrainian].
29. Godme P.M. Finansovoe pravo [Financial law]. Moscow, Progress, 1978, 428 p. [in Russian].
30. Voronova L.K., Himicheva N.I. Ocherki finansovo-pravovoy nauki sovremennosti [Outline of financial and legal science of our time]. Moscow, Pravo, 2011, 592 p. [in Russian].
31. Hmel'kov A.V. Instiucional'naja infrastruktura obespechenija stabil'nosti publicnyh finansov: k postanovke problemy [Institutional infrastructure to ensure stability of public finances: a statement of the problem]. Visnyk Harkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina, seriya Ekonomichna, 2014, no. 1118, vol. 88, pp. 84-90 [in Russian].
32. Nechay A.A. Pravovi problemy rehulyuvannya publichnykh vydatkiv u derzhavi [Legal problems of regulation of public expenditure in the state]. Kyiv, nats. un-tim. T. Shevchenka, 2005, 40 p. [in Ukrainian].
33. Nitti F. Osnovnye nachala finansovoy nauki [The basic principles of financial science]. Moscow, Izd. M. i S. Sabashnikovykh, 1904, 656 p. [in Russian].